

2. Алексеева М. І. Внутрішньосімейна взаємодія та самоакцептація підлітків / М. І. Алексеева, О. Б. Насонова // Психологія : наук.-метод. зб. – К. : Освіта, 1993. – Вип.40. – С. 63–73.
3. Гошовська Д. Самоакцептація та моральна самооцінка сучасних підлітків / Д. Гошовська // Освіта регіону. – 2010. – № 1. – С. 188–191.
4. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості : монографія / Я. Гошовський. – Дрогобич : Коло, 2008. – 480 с.
5. Kolodziej A. Poziom samoakceptacji a spostrzeganie postaw rodzicielskich / A. Kolodziej // Psychologia Wychowawcza. – 1974. – № 2. – S. 220–225.
6. Roe A. A parent-child Relations questionnaire / A. Roe, M. Siegelman // Child Development. – 1963. – Vol. 34. – № 2. – P. 355–369.
7. Yurga M. Z badan nad rozwojem osobowosci dorastajacych wychowanek panstwowych domow dziecka / M. Yurga // Psychologia Wychowawcza. – 1975. – № 5. – S. 713–718.
8. Jacunska M. Wyrazanie akceptacji jako forma obcowania dorostego z dzieckiem / M. Jacunska // Psychologia Wychowawcza. – 1973. – № 4. – S. 192–200.

УДК 159.90194

Т. І. Дучимінська, Л. Я. Малімон

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОЯВІВ ЕМОЦІЙНОГО ДЕФІЦИТУ ОСОБИСТІСНОЇ БЕЗПОРАДНОСТІ В НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

У статті розглянуто поняття особистісної безпорадності, описано її прояви на когнітивному, емоційному та поведінковому рівнях. Проаналізовано результати емпіричного дослідження щодо зв'язку показників емоційного дефіциту безпорадності з такими мотиваційними характеристиками особистості студента, як локус контролю, мотивація досягнення успіху й пізнавальна активність у навчальній діяльності.

Ключові слова: особистісна безпорадність, емоційний дефіцит, депресія, мотивація навчальної діяльності.

Дучиминская Т. И., Малимон Л. Я. Психологический анализ проявлений эмоционального дефицита личностной беспомощности в учебной деятельности студентов. В статье рассмотрено понятие личностной беспомощности, описано ее проявления на когнитивном, эмоциональном и поведенческом уровнях. Проанализированы результаты эмпирического исследования связи показателей эмоционального дефицита беспомощности с такими мотивационными характеристиками личности студента, как локус контроля, мотивация достижения успеха и познавательная активность в учебной деятельности.

Ключевые слова: личностная беспомощность, эмоциональный дефицит, депрессия, мотивация учебной деятельности.

Duchyminska T. I., Malimon L. Ya. Psychological Analyse of Emotional Deficiency Manifestation of Personal Helplessness in Student's Studing Activities. The article deals with conception of personal helplessness; which manifestation is described on cognitive, emotional and conductional levels. The results of empirical research as to relation of indexes of the emotional deficiency of helplessness with such motivational characteristics as control locus, motivation of obtaining success and cognitive activity in studding activities.

Key words: personal helplessness, emotional deficiency, depression, motivation of studding activities.

Постановка наукової проблеми та її значення. Дослідження феномену завченої (набутої, прищепленої) беспорядності, розпочавшись у межах оперантного біхевіоризму (М. Селігман, С. Майер, Дж. Овермайер та ін), продовжились у руслі когнітивної психології (Д. Хірто, М. Селігман, Р. Соломон, Л. Абрамсон, Дж. Тісдейл, Х. Хекхаузен) та призвели до розуміння останньої як відносно стійкого психологічного утворення, яке проявляється специфічними дефіцитами: когнітивним (нездатність сприймати сприятливі можливості для контролю результатів), емоційним (зневіра, знижена самоповага, депресія, тривожність унаслідок відсутності результату) і мотиваційним (низька ініціативність та наполегливість). Була виявлена зумовленість беспорядності песимістичним атрибутивним стилем (Л. Абрамсон, М. Селігман і Дж. Тісдейл, К. Уортман, Л. Дінтзер), її супровід невротичними реакціями (М. Селігман, Д. Хірто, Л. Абрамсон, Дж. Тісдейл, Х. Хекхаузен) і генералізація беспорядності з однієї сфери на інші (К. Петерсон, М. Селігман, Л. Абрамсон, Л. Еллой). У російській психології, починаючи з кінця 80-х рр. минулого століття, завчена беспорядність досліджувалася у взаємозв'язку з пошуковою активністю (В. Ротенберг, І. Аршавський), стильовими особливостями (М. Батурін), ситуативними й особистісними факторами її формування (М. Батурін, Д. Цирінг).

Досліджуючи розвиток особистісної беспорядності, дослідники зазначають, що прояви беспорядності як комплексної особистісної властивості спостерігаються в зниженні успішності діяльності особистості, і особливо яскраво – в ситуаціях потреби адаптації індивіда до нового соціального середовища, освоєння нового виду діяльності [3]. Повною мірою це стосується до навчальної діяльності студентів, оскільки навчання у ВНЗ часто пов'язане зі зміною місця проживання, оточення й вимагає від студента значно більшої самостійності, наполегливості й цілеспрямованості порівняно зі школою.

Саме тому, **метою** нашого дослідження є виявлення та аналіз емоційних проявів особистісної безпорадності у навчальній діяльності студентів.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Основоположник теорії безпорадності М. Селігман вважає, що емоційний дефіцит безпорадності проявляється у пригніченому або навіть депресивному стані, що виникає через відчуття, усвідомлення і/або прогнозування безплідності власних дій. У низці інших досліджень виявлено, що для осіб із вираженою особистісною безпорадністю характерні такі емоційні прояви, як замкнутість, емоційна нестійкість, низький самоконтроль, збудливість, боязкість, песимістичність світосприйняття, схильність до почуття провини, байдужість, пасивність, підвищена тривожність або депресія (Д. Хірто, Л. Абрамсон, Дж. Тісдейл, К. Уортман, Х. Хекхаузен та ін.).

Спираючись на дослідження М. Селігмана про супровід безпорадності невротичними реакціями, І. Коростельова та В. Ротенберг указують на виявлений стійкий взаємозв'язок між завченою безпорадністю, алекситимією і виникненням психосоматичних захворювань [1]. В інших суміжних дослідженнях російських та західних психологів безпорадність аналізується в контексті вивчення копінг-стратегій, стратегій опанування з важкими життєвими ситуаціями, посттравматичних стресових розладів (Н. Тарабрина, М. Магомед-Емінов, Н. Пуховський, Ф. Василюк, К. Муздибаєв, В. Лебедев, М. Решетніков, Ц. Короленко, Ю. Олександрівський та ін.).

Багато досліджень присвячено зв'язку безпорадності з депресією (М. Селігман, С. Петерсон, Л. Абрамсон, Н. Каслов, Р. Таненбаум, Л. Еллой, А. Ліпман, Д. Цирінг та ін.). Спочатку теорія безпорадності, що розглядала переживання невідконтрольності подій як достатню, але не необхідну причину реактивних депресій, була дуже простою (М. Селігман). Відповідно до цієї теорії, низки переживань невідконтрольності було достатньо, щоб поряд із мотиваційним і когнітивним дефіцитами викликати ще й депресивні емоції. Проте надалі з'ясувалося, що для виникнення депресивних емоцій однієї невідконтрольності подій недостатньо, потрібно також (що підтверджує позиція Клінгера), щоб суб'єкт утратив надію досягнути надто бажаних наслідків дії (результатів) або ж був змушений узяти до уваги неминучість різко негативних подій (Л. Абрамсон). Для пояснення ступеня узагальнення, тривалості та інтенсивності реактивних депресій залучалися різні, переважно теоретико-атрибутивні, підходи.

У переформульованій теорії безпорадності також стверджується, що стабільно-глобально-внутрішній стиль атрибутування негативних подій пов'язаний із депресивними порушеннями й навіть призводить до їх появи. Депресивним емоційним станом є і «емоційний дефіцит» у первинній теорії безпорадності, згідно з якою він повинен наставати, коли сильне очікування невідконтрольності стосується до негативних подій із високою особистісною значущістю. Особливо несприятливим є атрибутивний стиль, що пояснює невдачі та інші негативні події внутрішніми, стабільними і глобальними причинами, а успіх – зовнішніми, мінливими та специфічними причинами. Ця комбінація отримала назву «підступної», або «депресивної», атрибутивної моделі [4].

Зокрема, М. Селігман [12] указав на схожість між виділеними ним дефіцитами завченої безпорадності й мотиваційними, емоційними та пізнавальними дефіцитами людської депресії. Він аргументував це тим, що існують принаймні деякі депресії, які можуть бути наслідком очікування того, що ніщо не зможе дати змогу людині контролювати важливі результати.

Р. Гатчел, П. Паулус і К. Маплес [6], а також В. Міллер і М. Селігман [11] виявили в результаті проведення експериментів, що в недепресивних досліджуваних, у яких у лабораторних умовах було створено стан завченої безпорадності, підвищувався рівень тривожності, ворожості і депресивності. Таким чином, симптоми, які виникають унаслідок виникнення завченої безпорадності, подібні до діагностичних характеристик депресії.

Водночас Ч. Костелло [5] вважає, що для такого складного явища, як депресія, не може бути таких простих пояснень, які пропонують прихильники завченої безпорадності як моделі депресії. Він переконаний, що набагато ефективніше зосередитися на окремих порушеннях, наприклад, втрати апетиту або сну, почутті безнадії, які часто виникають при депресіях, а не наполягати на думці про центральну роль завченої безпорадності в етіології депресії.

М. Мікулінцер і Т. Каспі [9] досліджували ознаки досвіду безпорадності, що виникає в повсякденному житті. Унаслідок феноменологічного аналізу було виділено дев'ять категорій відчуття безпорадності, центральною з яких була невідконтрольність результату. Цей набір переживань пов'язаний насамперед із подіями, що містили невдачу. У центрі стояло переживання втрати контролю над своїми

власними діями, як би людина не намагалася знову цей утрачений контроль відновити. Дані цього дослідження підтвердили думку М. Селігмана про те [12], що ефект беспорядності полягає не в мотиваційному дефіциті зусиль, спрямованих на розв'язання завдання, а у функціональному дефіциті контролю над дією. Схоже, що втрата самоконтролю завжди тягне за собою два безпосередніх психологічних наслідки: 1) вона відволікає людину від пізнавальної діяльності, пов'язаної з пошуком альтернатив дії та цілеспрямованим розв'язанням завдання, і 2) фокусує увагу на поточному емоційному стані і своїх негативних якостях. Феноменологічними категоріями відчуття беспорядності є переконання в невідконтрольності результату, бажання швидше покінчити із цією ситуацією, бажання припинити всі зусилля, втрата самоконтролю, віра у свою особисту нездатність, бажання втекти від цієї ситуації, гнів на самого себе, гнів щодо зовнішніх об'єктів [9].

Серед предикторів беспорядності, окрім функціонального дефіциту контролю над дією (орієнтація на стан, а не на дію), також виділяють занижену самооцінку, а загалом і негативну Я-концепцію. Втрата самоконтролю веде до розсіювання уваги, відволікання від поставленого завдання і фокусування її на власній неспроможності й тривозі. Негативна Я-концепція реалізується надалі в неефективних життєвих сценаріях, неадаптивних копінг-стратегіях, переважанні пасивної бездіяльності над активною дією, орієнтації в мотивації досягнень не на успіх, а на уникнення невдачі (М. Мікулінцер, Т. Каспі, Х. Хеккаузен).

Водночас припущення про те, що концепція завченої беспорядності може слугувати моделлю депресії, неодноразово критикувалося. Результати досліджень були суперечливими. П. Макніт і Д. Торнтон у своїх експериментах не виявили підтвердженень вищевказаного припущення [8]. Депресивні випробовувані не відрізнялися від недепресивних у тому, що стосувалося очікувань успіху в завданнях, пов'язаних з уміннями. Це суперечить результатам, які отримали М. Селігман, Д. Клейн і В. Міллер [7; 10; 11]. За даними П. Макніт і Д. Торнтон, у завданнях, пов'язаних із випадковістю, депресивні досліджувані демонстрували вищі показники в очікуваннях [8].

Отже, підтверджуючи результатами теоретичного аналізу та експериментальних досліджень зв'язок завченої беспорядності з депресією, дослідники не одностайні у висновках щодо природи цього

взаємозв'язку. У більшості досліджень безпорадність розглядається як ранній симптом, передумова розвитку депресії, базис для патернів депресивних реакцій, тобто ймовірна, але не обов'язкова умова її виникнення. Більшою мірою виділяються інші емоційні ознаки осіб з особистісною безпорадністю: підвищена тривожність, невпевненість, замкнутість, байдужість, недовірливість, схильність до почуття провини, ранимість, емоційна збудливість, низький самоконтроль, імпульсивність, сконцентрованість на поганому настрої, депресивність, фрустрованість. Отже, розвиток особистісної безпорадності супроводжується негативними емоційними переживаннями, своєрідним «застряганням» особистості на негативних емоційних станах, що проявляється в симптомокомплексі ознак емоційного «дефіциту» безпорадності.

Для емпіричного підтвердження цих теоретичних положень було проведено дослідження з метою аналізу емоційних проявів особистісної безпорадності у навчальній діяльності студентів. Вибірку склали 264 студенти II–III курсів вищих навчальних закладів. Дослідження проводилось у три етапи. *На першому* здійснювалася діагностика сформованості особистісної безпорадності за допомогою виділених на основі теоретичного аналізу діагностичних критеріїв: атрибутивного стилю, самооцінки емоційних станів, мотивації досягнення, рівня суб'єктивного контролю досліджуваних. *На другому етапі* виявлялись відмінності емоційної компоненти в студентів із високим рівнем сформованості особистісної безпорадності та її відсутністю (тобто у самостійних студентів). *На третьому етапі* співвідносилися показники емоційних проявів особистісної безпорадності з характеристиками мотивації навчання досліджуваних.

Як діагностичний інструментарій використовували такі методики: «Тест на оптимізм» Л. Рудіної, «Самооцінка емоційних станів», методика оцінки рівня суб'єктивного контролю (РСК), 16-факторний опитувальник Кеттелла (16PF), «Оцінка рівня домагань» В. Горбачевського, опитувальник для вимірювання потреби в досягненні Ю. Орлова, «Мотивація навчання у вузі» Т. Ільїної.

При обробці результатів констатувального експерименту використовували методи математичної статистики: кластерний аналіз (ієрархічна кластеризація методом міжгрупових зв'язків із визначенням Евклідових відстаней); критерій Крускала–Уоллеса (для встановлення міжгрупових відмінностей більше двох незалежних вибірок); кореляційний аналіз (для виявлення зв'язків між отриманими показниками).

За допомогою процедури кластерного аналізу було здійснено групування великого масиву первинних емпіричних даних. Метою кластерного аналізу є утворення груп схожих між собою об'єктів, які прийнято називати кластерами (від англ. *cluster* – згусток, пучок, група) [2]. У проведеному дослідженні ми використали ієрархічний агломеративний метод, тобто класифікація здійснювалася шляхом послідовного (агломеративного) об'єднання об'єктів у групи. За цим методом рішення про кількість кластерів приймається на основі визначення різкого зменшення величини кореляції (згідно з таблицею агломерації) між кластерами та встановлення суми кластерів, що слідує у наступному за цим зменшенням кроці. Потрібно зазначити, що в процесі кластеризації ми використали метод міжгрупових зв'язків на основі визначення Евклідових відстаней між змінними.

Отже, результати проведеного кластерного аналізу засвідчили, що виділені змінні діагностичних критеріїв групуються в три самостійні кластери, на основі чого можна виділити три психологічних типи з різними варіантами поєднання зазначених показників. Ці кластери отримали назви «безпорадні» (9,09 %), «самостійні» (11,36 %) і «змішана група» (79,54 %). У процесі подальшого опрацювання даних кластерного аналізу був використаний метод порівняння середніх для розрахунку характеристик кластерних профілів (табл. 1).

Таблиця 1

Середні значення діагностичних критеріїв для виділених кластерів

Середній зв'язок (між групами)	Кластер 1	Кластер 2	Кластер 3
Атрибутивний стиль	7,00	3,01	-0,38
САН	26,60	25,76	19,13
Загальна інтернальність	3,50	4,06	3,38
Мотивація досягнення	188,00	153,73	118,55

Як видно з таблиці, респонденти, що входять до першого кластеру, характеризуються високою оцінкою емоційних станів, прагненням до успіху, помірним оптимізмом та невисоким рівнем суб'єктивного контролю (група «самостійних»). Представники другого кластеру демонструють ситуативність атрибутивного стилю, середні оцінки власних емоційних станів, доволі високий рівень суб'єктивного контролю та схильність до уникнення невдач (так звана «змішана група»). До третього кластеру ввійшли ті, котрі характеризуються сильними песимістичними настроями, великим прагненням до уникнення невдач, низьким рівнем суб'єктивного контролю та середнім рівнем

оцінки емоційних станів (група «безпорадних»). Установлено, що диференціація у вираженості діагностичних показників достовірна на рівні $p \leq 0,05$.

На наступному етапі дослідження здійснювали аналіз емоційних проявів у трьох виділених групах. Серед методів математичної статистики найповніше цьому завданню відповідає критерій H Крускала–Уоллеса. Це непараметричний аналог однофакторного дисперсійного аналізу для незалежних вибірок, призначений для перевірки гіпотези про відмінності у вираженості певної ознаки (або ознак) одночасно між трьома і більше вибірками ($k > 2$). Основна ідея критерію H Крускала–Уоллеса ґрунтується на представленні всіх значень вибірок, що порівнюються у вигляді однієї загальної послідовності упорядкованих (прорангованих) значень із подальшим обчислення середнього рангу для кожної вибірки. Чим менше збігів між ранговими показниками, тим більше різняться вибірки (без конкретизації напряму відмінностей).

Емпіричне значення критерія H обчислюється за формулою

$$H_{emp} = \frac{12}{N(N+1)} \cdot \sum_i \frac{T_j^2}{n_j} - 3(N+1), \text{ де } N - \text{ загальна кількість до-}$$

сліджуваних ($N = 264$), T_j – сума рангів в j -му рядку, n_j – кількість досліджуваних в j -й групі. Базовими статистичними показниками достовірності обчислень для цього критерію є емпіричне значення показника χ (число ступенів свободи) та p (рівень значущості отриманих даних).

Результати використання непараметричного критерію H Крускала–Уоллеса наведено в табл. 2.

Отримані результати засвідчили диференціацію складників емоційної компоненти особистісної безпорадності респондентів. Статистично значущими ($p \leq 0,05$) між виділеними групами є відмінності за показниками 16-факторного особистісного опитувальника Кеттела: фактором А (замкнутість-комунікабельність), фактором С (емоційна нестійкість – емоційна стійкість), фактором G (низька нормативність поведінки – висока нормативність поведінки), фактором H (боязкість – сміливість), фактором L (довірливість – підозрілість), фактором O (впевненість – тривожність), фактором Q4 (розслабленість – напруженість). Отже, респондентам із високим рівнем особистісної безпорадності властива замкнутість, емоційна нестійкість, боязкість, підозрілість, тривожність, напруженість, що проявляється в низькій відповідності їх поведінки соціальним нормам та вимогам.

Таблиця 2

Результати обчислення критерію *H* Крускала–Уоллеса для складників емоційного компонента безпорадності

Складники емоційної компоненти особистісної безпорадності	Самостійні	Змішана група	Безпорадні	<i>Хі</i> -квадрат	Ст. св.	Рівень значущості <i>P</i>
САН	142,2	140,8	47,5	4,935	2	0,071
Фактор А	87,5	130,7	204,3	6,057	2	0,043*
Фактор С	77,0	129,6	227,0	7,221	2	0,038*
Фактор F	146,7	133,9	102,3	3,245	2	0,173
Фактор G	196,2	114,1	213,6	6,011	2	0,042*
Фактор H	188,0	115,0	215,9	7,528	2	0,031*
Фактор I	182,7	119,6	182,0	4,899	2	0,084
Фактор L	168,5	131,3	97,6	12,588	2	0,001**
Фактор O	162,5	132,8	92,0	11,767	2	0,003*
Фактор Q3	201,5	116,2	188,7	4,787	2	0,092
Фактор Q4	221,0	123,8	98,0	5,984	2	0,040*

Примітка: рівень достовірності: * – $p \leq 0,05$; ** – $p \leq 0,001$.

Подальша статистична обробка результатів мала за мету встановити зв'язки між основними показниками емоційної компоненти безпорадності та мотиваційними характеристиками їх навчальної діяльності у ВНЗ. Отримані результати представлено в табл. 3.

Таблиця 3

Розрахунки показників кореляції *r*-Пірсона для емоційної компоненти в групі «безпорадних»

Складники емоційної компоненти особистісної безпорадності	Потреба у досягненні успіху	Здобуття знань	Оволодіння професією	Отримання диплому	Пізнавальна активність	Мотивація досягнення	Тривожність	Гнів
Фактор А	-0,26	0,28	-0,31	0,29	0,29	0,01	0,42*	0,66**
Фактор С	0,47*	-0,72**	-0,18	0,07	-0,06	0,26	-0,51**	-0,79**
Фактор G	0,45*	0,38*	0,86**	0,64**	0,37*	0,51**	-0,26	-0,40*
Фактор H	-0,46*	-0,40*	0,85**	0,63**	0,36	-0,52**	-0,27	0,42*
Фактор L	-0,26	0,28	-0,31	0,29	0,29	0,01	0,42*	0,66**
Фактор O	-0,54**	0,65**	0,58**	0,40*	-0,16	-0,44*	0,45*	0,71**
Фактор Q4	-0,49**	0,72**	0,25	0,43*	0,02	-0,30	0,51**	0,79**

Примітка: * – рівень достовірності $p \leq 0,05$; ** – рівень достовірності $p \leq 0,01$; нулі та коми упущені.

Отже, емоційний дефіцит безпорадності, проявляючись в особистісних характеристиках студентів, демонструє зв'язок із мотивацією їх навчальної діяльності. Зокрема, замкнутість (Фактор А за Кеттелом) позитивно корелює з тривожністю та гнівом, які виникають під час навчальної діяльності; емоційна стійкість (Фактор С) має позитивний зв'язок із потребою в досягненні успіху й негативний – зі здобуттям знань, тривожністю і гнівом. Статистично значущі позитивні зв'язки отримано між показником високої нормативності поведінки (Фактор G) й усіма мотивами навчальної діяльності; негативний зв'язок – із гнівом. Боязкість (Фактор H) негативно корелює з потребами в досягненні успіху, отриманні знань, мотивацією досягнення й позитивно – з прагненням оволодіти професією, отримати диплом і гнівом. Підозрілість (Фактор L) як особистісна якість пов'язана з тривожністю і гнівом, які дуже часто виникають у студентів із високим рівнем безпорадності. Тривожність і напруженість (Фактори O, Q4) позитивно корелюють із прагненням отримати знання, оволодіти професією, отримати диплом, а також із тривожністю і гнівом як емоційним супроводом навчальної діяльності. Таким чином, навчання «безпорадних» студентів більшою мірою детермінується негативною зовнішньою мотивацією, утилітарними та прагматичними мотивами (мотив опанування професією та отримання диплому), а також процес навчання характеризується орієнтацією на стан, на власні негативні емоційні переживання, зокрема тривогу і гнів, що призводить до втрати самоконтролю, відволікання від поставленого завдання та фокусування уваги на власній неспроможності.

Висновок. Отже, у студентів зі сформованою безпорадністю спостерігаються виражені негативні емоційні прояви, сукупність яких у поєднанні з песимістичним атрибутивним стилем, невротичними реакціями та певними поведінковими особливостями складає симптомокомплекс характеристик безпорадності як особистісного утворення, яке впливає на результативність провідної діяльності, зокрема навчальну мотивацію студентів, і потребує розробки корекційних методів щодо профілактики й подолання особистісної безпорадності.

Список використаної літератури

1. Коростелева И. С. Психологические предпосылки и последствия отказа от поиска в норме и при некоторых соматических заболеваниях / И. С. Коростелева, В. С. Ротенберг // Психол. журн. – 1990. – Т. II, № 4. – С. 84–91.

2. Наследов А. Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных : учеб. пособие / А. Д. Наследов. – СПб. : Речь, 2004. – 392 с.
3. Циринг Д. А. Психология личностной беспомощности: исследование уровней субъектности / Д. А. Циринг. – М. : Академия, 2010. – 410 с.
4. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – 2-е изд. – СПб. : Питер ; М. : Смысл, 2003. – 860 с.
5. Costello Ch. G. A critical review of Seligman's laboratory experiments on learned helplessness and depression in humans / Ch. G. Costello // Journal of Abnormal Psychology. – 1978. – Vol. 87, № 1. – P. 21–31.
6. Gatchel R. J. Learned helplessness and self-reported affect / R. J. Gatchel, P. B. Paulus, C. W. Maples // Journal of Abnormal Psychology. – 1975. – Vol. 84. – P. 732–734.
7. Klein D. C. Reversal of performance deficits and perceptual deficits in learned helplessness and depression / D. C. Klein, M. E. P. Seligman // Journal of Abnormal Psychology. – 1976. – Vol. 85, № 1. – P. 11–26, 85.
8. McNitt P. C. Depression and perceived reinforcement: A reconsideration / P. C. McNitt, D. W. Thornton // Journal of Abnormal Psychology. – 1978. – Vol. 87. – P. 137–140.
9. Mikulincer M. The conceptualization of helplessness: II. Laboratory correlates of the phenomenological definition of helplessness / M. Mikulincer, T. Caspy // Motivation and Emotion. – 1986b. – № 10. – P. 279–294.
10. Miller I. W. Learned helplessness in humans: a review and attribution theory model / I. Miller, W. H. Norman // Psychological Bulletin. – 1979. – Vol. 86. – P. 93–118.
11. Miller W. Depression in humans / W. Miller, M. E. P. Seligman // Journal of Abnormal Psychology. – 1975. – Vol. 84. – P. 228–238.
12. Seligman M. E. P. Helplessness: on depression, development, and death / M. E. P. Seligman. – San Francisco : W. H. Freeman, 1975. – 250 p.

УДК 82.09

Н. В. Дячук

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНА МОДЕЛЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕРЕКЛАДАЧА ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

У статті представлено психолінгвістичну модель реалізації творчого потенціалу перекладача художніх текстів. Показано чіткий взаємозв'язок усіх її компонентів та проаналізовано кожен з них. Психолінгвістична модель містить в собі психологічні та психолінгвістичні складники. Психологічні складники пов'язані з розвитком творчого потенціалу особистості перекладача, а психолінгвістичні – з характеристиками самого тексту перекладу.

Ключові слова: психолінгвістична модель, творчий потенціал, перекладач, художній текст, психологічні складники, психолінгвістичні складники, стратегії, мовленнєво-мислительна діяльність.